

A 324/2020. (VII. 1.) Korm. rendeletben foglaltak alapján

Javaslat a

Erdey-Grúz villa – Péceli Alapfokú Művészeti Iskola épülete

települési

értéktárba történő felvételéhez

Készítette:
Erdős Szabolcs
Pécel, 2022.11.10.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Erdős Szabolcs

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Erdős Szabolcs

E-mail cím: szabolcs.erdos@gmail.com

II.A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: *Erdey-Grúz villa – a Péceli Alapfokú Művészeti Iskola épülete*

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:¹:

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ <u>épített környezet</u>
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

a szakterületi besorolás indokolása:

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

igen
amely nemzetiség:²

nem

4. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Pécel

5. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

települési

tájegységi

ágazati

amely értéktár neve: Pécel Települési Értéktár

6. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

„Ez volt az egyik luxusépület abban az időben” – idézte fel Fáy István, Pécelről Kanadába emigrált író egykori visszaemlékezésében az Erdey-Grúz villát. Ez komoly elismerés, tekintettel arra, hogy a Kossuth téren körben szebbnél szebb kúriák álltak az 1900-as évek elején. A villa mai elnevezése csak az Erdey, illetve Grúz családok neveit őrzi, pedig a

---

¹ Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

² Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

házhoz több, Pécelen nyaraló nevezetes család emléke is kapcsolódik.

A villát Haas József, a település első orvosa kezdte építtetni, de lánya, Haas Zsófia fejezte be 1902-ben.

Az 1830-as és 40-es években elismert és megbecsült Hirschfeld Fülöp (később Erdey) orvos és közgazdász fia, Erdey Antal 1868-ban vette el a péceli Haas Zsófiát. Antal is vásárolt földeket, így tulajdonképpen a Kossuth tértől Lélek patakig tartó, Ráday-kastéllyal és a református templommal szembeni terület már az Erdey-Haas családé volt a XIX. század végén. Erdey Antal a Budapesti Királyi Magyar Tudomány-egyetem (a mai ELTE) központi irodaigazgatója, a „klasszikus nyelvek alapos ismerője” volt, Pécelről járt be feladatait ellátni.

Erdey Terézt a későbbi egyházjogász majd honvédelmi államtitkár, Melichár Kálmán vette feleségül. Melichár Kálmán fontos krónikása lett az 1800-as évek végi Pécelnek, az egykori Pécel folyóiratban is jelentek meg visszaemlékező írásai, amiknek köszönhetően sokkal többet tudhatunk a településünkre költöző Bárczy vagy Ferdinándy családokról. (Melichár egyetemi tanár volt, elsősorban teológus, egyházjogász, a tábori lelkészkedésről írt munkái mellett nagyobb publicitást kaptak még a házasság intézményéről írt cikkei.)

A Tanácsköztársaság hónapjaiban a helyi kommunisták az épületet elfoglalták és „gyűlésekre alkalmassá tették” két szoba egybenyitásával. Zsedényi Aladár erről az időszakról szóló könyve szerint még egy ateista óvodát is berendeztek az egyébként meglehetősen vallásos család nyaralójában. Miután megbukott a Tanácsköztársaság, a székesfehérvári ezred katonái itt gyűjtötték össze az elmenekülni nem tudó helyi kommunistákat vagy akit csak annak tartottak.

Mikor visszakerült az Erdey családhoz a villa, Aladár a Lélek-patak felé eső részt felparcellázta. A második világháború alatt a család Budapestre költözött. Először német alakulatoknak volt a kiképző helye, majd román és szovjet katonák szállták meg a jó fekvésű, tágas villát. Egy leszármazott visszaemlékezése szerint „nagyapám könyvtárát terítették a katonák a sáros udvaron, hogy ne legyen sáros a csizmájuk”. 1945-ben a Magyar Kommunista Párt foglalta le az épületet – szokatlan módon Gáspár Sándor párttitkár még elnézést is kért a Melichár családtól mindezért. Rendszerváltáskor a család kárpótlásként visszakapta az épületet. Ma itt működik a Zeneiskola.

7. Indokolás az értéktárba történő felvétel mellett:

A szecessziós épület a város központjában helyezkedik el. Az elmúlt több, mint száz évben a település életét meghatározó jelentős családok nyaralója volt. Több közcélú intézmény kapott helyett már az épületben, jelenleg a Péceli Alapfokú Művészeti Iskola működik itt.

8. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

- Az Erdey-Grúz villa története (<https://peceliszilankok.hu/az-erdey-gruz-villa-tortenete/>)
- Horváth Lajos: Pécel története 1956-ig (kézirat)

- Varga Mihály: Pécel története. Pécel, 2000
- Fáy István visszaemlékezése, hanganyag (részletekben közreadta az ESE Híradó, lejegyezte Csontos Tamásné)
- A zeneiskola bejáratánál kihelyezett visszaemlékezés az egyik leszármazottól (Marton László – Melichár Kálmán unokája – 2013-ban jegyezte le emlékeit)

9. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

- <https://pecelizeneiskola.edu.hu/>

III.MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés *m*) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat
4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról